

Els revestiments de rajola de la Capella del Roser de Valls

ALBERT TELESE I COMPTE

Segons la documentació, l'actual capella del Roser de Valls és fruit de la remodelació d'una capella anterior, més petita, construïda arran d'una disposició del 20 de gener de 1337. Aquella primera capella va ser consagrada sota la invocació de santa Anna i de la santa Creu i, pel que sembla, el 2 de maig de 1338 ja devia estar acabada ja que un tal March Veyà, prevere i parent del seu fundador, Bernat Serra, en prengué possessió. Amb el temps, l'església-capella es va anar deteriorant, fins que l'any 1592 es decidí eixamplar-la i endegar una sèrie de reformes. El 30 de gener d'aquell mateix any es redacten, davant notari, els termes d'aquestes renovacions, que incloïen la portalada i el cor. En aquell moment l'església ja havia passat a anomenar-se de Nostra Senyora del Roser. Una capitulació anterior feta el 3 d'agost de 1588, entre els procuradors de la confraria i el mestre de cases Jaume Solsona, pot introduir una certa confusió sobre l'aplicació de les rajoles perquè diu: "*It. Volen que la iglesia sia feta de volta de rajola i forrada de llosetas...*", però aquests termes de la documentació antiga, els de 'rajola' i 'llosetes', s'interpreten com a sinònims de 'totxo' o de 'cairó' [no envernissat], no de rajola decorada i vidrada. Per tant, les rajoles policromes que avui es poden apreciar es consideren posteriors a les reformes dutes a terme a les darreries del segle XVI.

La primera aplicació de rajoles vidrades a la capella del Roser [n'hi va haver dues, d'aplicacions, amb una diferència de quatre dècades] es remunta a l'any 1634, data que figura en un petit plafonet de nou rajoles policromades. Tot seguit, descriurem breument aquest plafó. A la part central superior hi ha un medalló ovalat amb flors, fulles i branques entrelaçades. Exteriorment està envoltat de ferroneries d'estil renaixentista, cariatides i el cap d'un querubí. Per sota hi ha una cartella amb la següent inscripció: *<Feta a 4 de Maig de 1634 / esse(n)t Procurados m^o Ant^o Colbaro pre / Fr. Teixidor Fr. Mora Bt. Company Jaume Ju^o freixa>*. La importància d'aquest plafonet rau en el fet que commemora la decoració primerenca de la capella, i la data que duu inscrita concreta la cronologia de tots els murals, frisos i rajoles de mostra inicialment aplicats a les parets laterals de la capella.

A VALLS, BARROC

Interior de la capella del Roser de Valls amb els importants plafons de rajoles a banda i banda.

Fotografia: Josep Borrell Garciapons

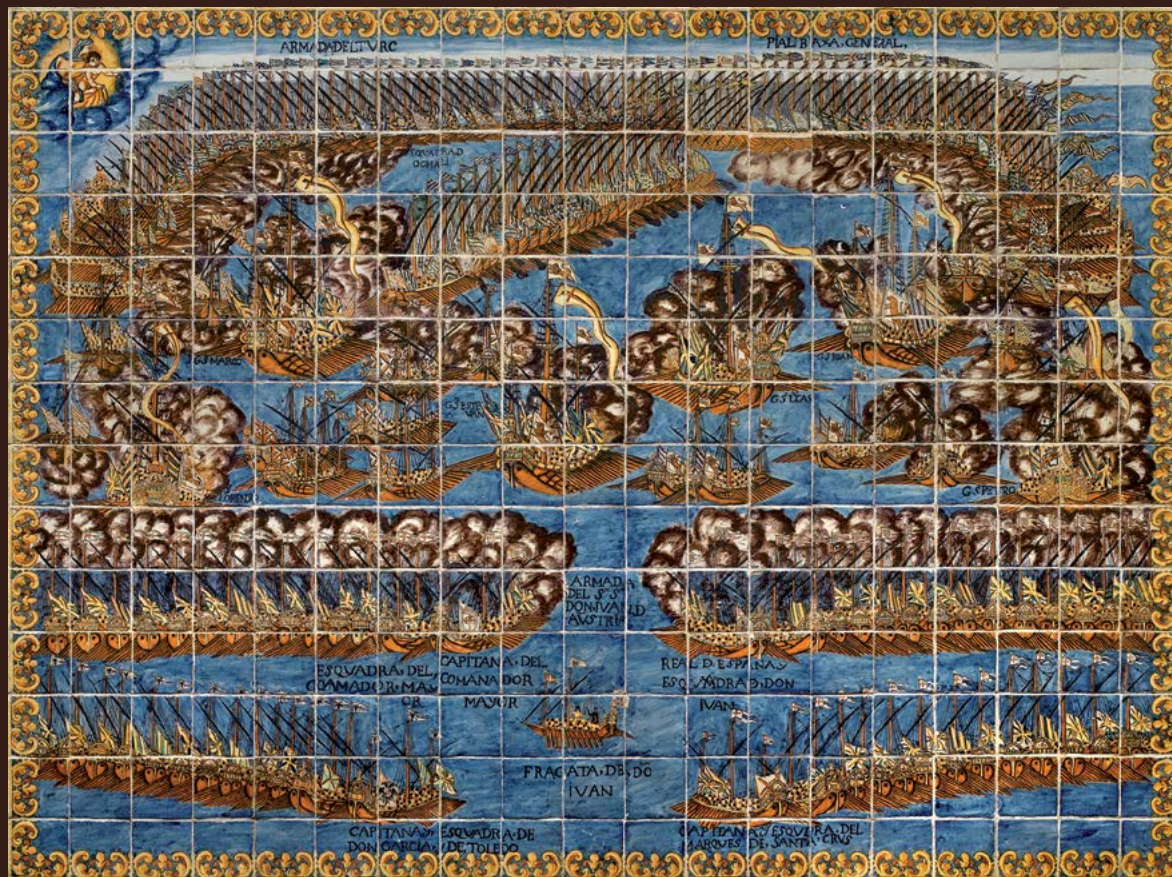
Plafó commemoratiu de la primera aplicació de rajoles a la capella del Roser, any 1634.

A VALLS, BARROC

Plafó commemoratiu de la Batalla de Lepant representant, confrontades, les esquadres turca i de la Santa Lliga, possible obra de Llorenç Passoles. Vers 1674-1675

Mural de rajoles amb cariatides d'estil renaixentista corresponent al primer revestiment de la capella, 1634.

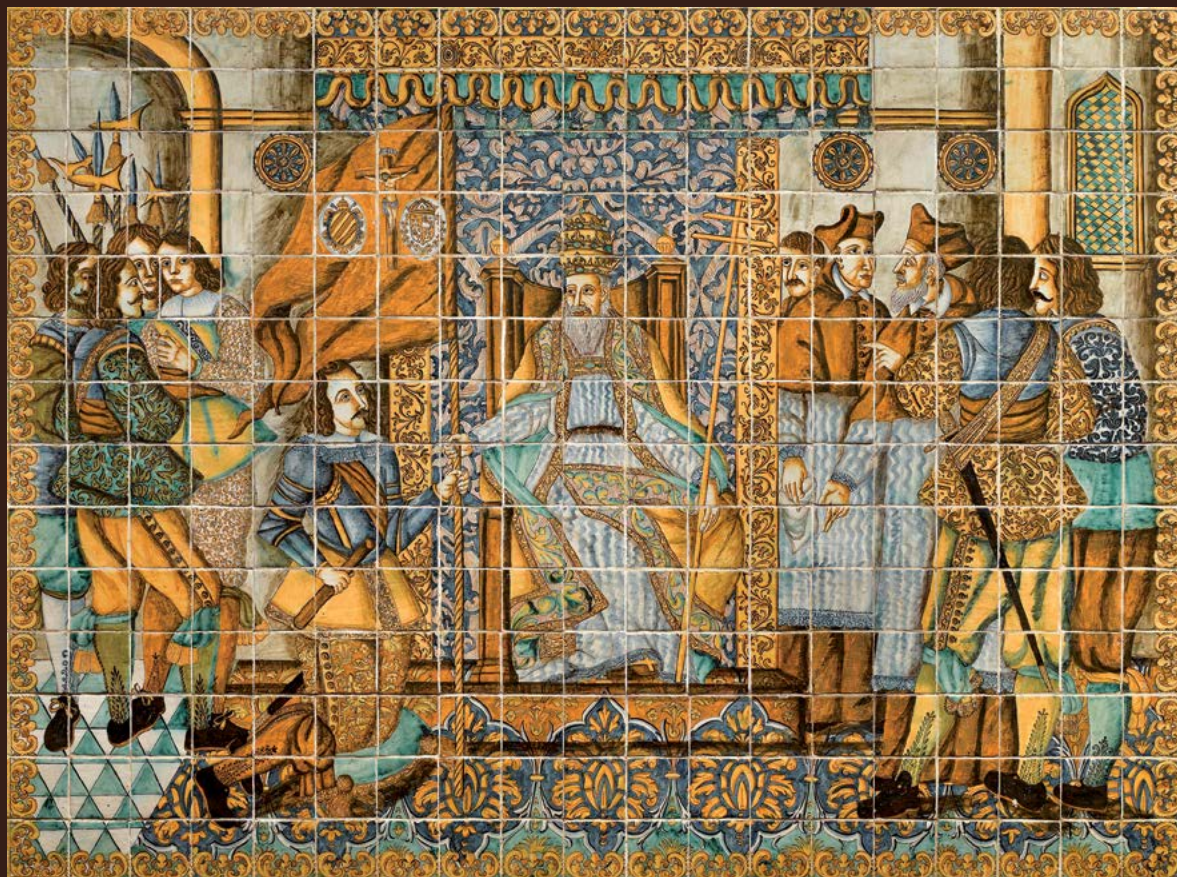

Aquests revestiments estan constituïts per panys de rajoles de les anomenades pisanes; és a dir, d'influència rebuda directament dels centres toscans o, indirectament, a través dels obradors sevillans, especialment dels tallers de Cristóbal de Augusta i Hernando de Valladares, que foren els que assimilaren primer aquella influència ja des de principis del darrer quart del segle XVI. L'estil pisà, que es caracteritza habitualment per la brillantor de la seva policromia i el fons groc en què es plasmen les escenes, arriba a Catalunya més tard, i està en plena vigència durant el segon quart del segle XVII. Temporalment correspon, doncs, a l'època barroca, però estilísticament compta amb tots els elements propis de l'estil del Renaixement, perquè a Catalunya es dona la circumstància, en la majoria d'arts aplicades, d'una llarga pervivència dels estils fins a l'adopció d'aquells que els substitueixen.

Les característiques d'aquesta influència es manifesten d'una forma esplendent a la capella del Roser, i les cariatides, *candelieri*, sirenes, *putti*, màscares de grotesc, llaceries, fruits, ocells, cornucòpies, etc. existents als laterals de la capella són tots de la mateixa època que el plafonet de 1634. Aquesta obra es considera una de les millors mostres de la rajoleria catalana, i més concretament barcelonina, del sis-cents.

Però la història dels revestiments de la capella del Roser no s'acaba aquí. A la dècada dels setanta del segle XVII, es devia voler commemorar el centenari de la victòria de la Batalla de Lepant (7 d'octubre de 1571) i el capítol devia decidir encomanar dos grans plafons sobre aquesta temàtica que anirien col·locats als laterals de la nau central. Cadascun d'aquests plafons consta de 336 rajoles, i el seu autor, segons tots els indicis, fou el famós ceramista barceloní Llorenç Passoles, el mateix que va realitzar els murals sobre la vida de sant Pau de la Casa de Convalescència de Barcelona, les llunetes de l'Hospital de Sant Llützer de Terrassa i nombrosos antipendis d'altar, entre moltes altres obres d'extraordinària factura. La data d'execució dels murals devia ser pels anys 1674 o 1675 i la de col·locació, propera al 1676 perquè, segons consta en un document, aquest any les rajoles ja estaven acabades, però no col·locades. L'any 1676 l'autor de les rajoles era a Valls, per la qual cosa cal

A VALLS, BARROC

Plafó commemoratiu del lliurament del penó de la Santa Lliga a Joan d'Àustria per part del Papa Pius V, possible obra de Llorenç Passoles. Vers 1674-1675.

Podreu veure les obres a:

Capella del Roser

Horaris: DL-Ds de 10,00-13,30 i 16,30-19,00

DM i festius: 10,00-14,00

Església Arxiprestal de Sant Joan

Horaris: DL-Ds de 11,00-13,00 i 17,00-19,30

deduir que devia ser ell mateix qui n'hauria dirigit la col·locació.

Pel que fa a la temàtica dels plafons, un representa dues esquadres confrontades amb un gran atapeïment de naus en posició de combat. Per una banda, es constata la flota turca, l'*enemic*, comandada per Alí Bajá; per l'altra, les esquadres veneciana, pontificia i espanyola, representatives de la Santa Lliga, la coalició comandada per Joan d'Àustria per frenar l'avenç i els estralls protagonitzats pels otomans a la Mediterrània. En alguns llocs del plafó, hi ha uns textos que expliquen quines són les diverses esquadres, la seva ubicació, qui les comanda i, fins i tot, el nom de les galeres que estan lluitant en primer terme.

L'altre plafó està situat al mur oposat. A l'escena es representa el lliurament de la bandera de la Lliga, per part del Papa Pius V, a Joan d'Àustria, que apareix agenollat. És una escena manierista clàssica, amb l'espai central ocupat pel Papa flanquejat per dos grups de personatges, un d'ells amb un fons d'alabardes a la manera, segons va observar Cirici, del que va fer Velázquez al quadre de *Las lanzas o La rendición de Breda*. Aquest autor també va esmentar que tant el plafó de la batalla com el del lliurament del penó per part de Pius V semblen inspirats en la manera de fer de la tapisseria.

Per col·locar aquests dos plafons de la Batalla de Lepant quatre dècades després que els plafons originals, de *fons groc*, és obvi que es devien arrencar panys de rajola d'aquell tipus inicial per encabir-hi els nous. Els plafons de la Batalla eren molt més importants des d'un punt de vista commemoratiu i iconogràfic i, de ben segur, molt més valuosos pel que fa al preu pagat pels confreres.

No consta documentalment aquesta darrera dada, però sí que sabem que Llorenç Passoles, per les rajoles sobre la vida de sant Pau de la Casa de Convalescència de Barcelona, va cobrar 50 lliures per miler. Si tenim en compte que l'època de l'encàrrec de les rajoles del Roser és molt propera a l'anterior, i que la finor de les peces és molt similar [si no superior], cal deduir que els dos plafons de la Batalla de Lepant [672 rajoles] devien costar, aproximadament, 33 lliures. [A mitjan s. XVII, l'equivalència monetària era la següent: una lliura barcelonina equivalia a 20 sous; la mesada d'un fadrí de sastre era d'1 lliura + 12 sous; un barret fi de senyora, sense guarnir, costava 1 lliura + 10 sous].

Després de totes aquestes consideracions, no cal insistir que Valls esdevé, amb els esplendents murals de rajola de la capella del Roser, un dels llocs paradigmàtics de la rajoleria catalana. ■

BIBLIOGRAFIA RELACIONADA

Ainaud, J. (1952): *Cerámica y vidrio*. Col. *Ars Hispaniae* Vol. X. Madrid

Altès, P. (1971): "Les rajoles del Roser i la Batalla de Lepant". *Cultura* núm.301 p. 2-7 Valls.

Batlloir, A.; Llubí, Ll. M. (1949. Reed. 1974): *Cerámica catalana decorada*. Lám. 78, 130 i 131. Barcelona.

Collell, J. (1884): "Un monument de la batalla de Lepant a la capella del Roser, de Valls". *La Veu de Montserrat*, 4 d'octubre.

Gelpí, Ll. (2003): "Comentaris entorn dels revestiments ceràmics de la capella del Roser de Valls". *Butlletí Informatiu de Ceràmica* núm. 77. Barcelona.

Martinell, C. (1924): *Capella de N^a S^a del Roser i ses Pintures en Rajoles Vidriades*. Valls.

París, J. (1990): *La capella del Roser de Valls i les rajoles de la Batalla de Lepant*. Valls.

Telese, A.; Llorens, J.; Voigt, Ulrike (2012): *La ceràmica catalana datada com a punt de referència*. *Catàleg de la pisa (1533-1863)* pp. 99-103. Barcelona.